

Годишен извештај

2017

Во 2017-та година политичката криза во Македонија достигна драматични димензии. Првите месеци од годината поминаа во неуспешните обиди на ВМРО-ДПМНЕ да формира парламентарно мнозинство за избор на нова влада. Пред воопшто да започнат преговорите за формирање парламентарно мнозинство, партиите на албанците од Македонија (ДУИ, движењето БЕСА и Алијансата на албанците) на покана на премиерот на Албанија, Еди Рама, на 7-ми Јануари во Тирана потпишаа заедничка платформа како предуслов за нивно учество и поддршка на новата влада. Во услови на длабока политичка и институционална криза во државата, платформата дополнително ги зголеми тензиите.

Веднаш потоа на јавната сцена се појави нов фактор, движењето за “Заедничка Македонија”, чии подржувачи започнаа со секојдневни протести низ улиците на градовите во државата. Нивните барања се однесуваа на отфрлање на платформата на албанските политички партии во Македонија, која стана позната како тиранска платформа, но и одржување нови парламентарни избори во државата.

Ситуацијата дополнително ја компликуваше и одбивањето на шефот на државата, Ѓорге Иванов, по неуспехот на ВМРО-ДПМНЕ да формира влада, да го додели мандатот на втората партија по освоени мандати во Собранието, СДСМ.

Политичката криза кулминираше на 27-ми Април. Откако Талат Џафери беше избран за нов претседател на Собранието, неколку стотици граѓани кои протестираа пред законодавниот дом, насилно влегоа внатре и ги нападнаа лидерот на СДСМ, Зоран Заев и пратениците на новото мнозинство. Политичкиот епилог по овие настани следуваше бргу. Иванов конечно му го додели мандатот на Заев за формирање на новата влада на Република Македонија, која ја доби поддршката на 62 пратеници на 31-ви Мај 2017-та година. Коалиционата влада беше избрана со гласовите на пратениците од СДСМ, ДУИ и Алијансата на албанците.

Македонија уште еднаш се извлече од работ на меѓуетничкиот и интернетничкиот судир, но кризата само дополнително ги потенцираше сериозните проблеми со кои се соочува политичкиот систем во државата и разнишаната демократија. Сите овие настани многу јасно и прецизно ги лоцираат и областите во кои е неопходен итен напредок а на кои подолг период укажуваше и меѓународната заедница и експертската група на Рајнхард Прибе.

Тимот на Прибе во Септември 2017 година го објави својот втор извештај за Македонија, каде се нотира дека најголемиот дел од забелешките содржани во првиот извештај, објавен две години претходно, воопшто не се спроведени.

Повторно се регистрирани сериозни недостатоци во областа на судството; спроведување на законот и работата на обвинителството; независни, регулаторни, контролни и надзорни тела и медиуми и граѓанско општество. Европските експерти посочуваат дека довербата во институциите треба одново да се изгради и партиските интереси јасно да се одвојат од партиската или лична агенда. Извештајот на Прибе предупредува дека една форма на заробената држава не смее да биде заменета со нова форма.

За надминување на бројните регистрирани проблеми, во извештајот се наведува и дека се неопходни кредибилни, инклузивни и недискриминаторски консултации со граѓанските организации, при што се апелира до новата влада при имплементацијата на планот 3-6-9 да ги користи и надградува и искуствата на организациите од граѓанскиот сектор.

Во овие сложени и тешки околности, во 2017-та година продолжија активностите на Центарот за управување со промени во повеќе области од општествениот живот, значајни за зацврстувањето на доброто управување и принципите на граѓанското општество.

Слободата на медиумите и потребата од силно истражувачко новинарство беше и оваа година во фокусот на нашиот проект *“Истражувачко новинарство - чувар на демократијата и човековите права”*, со кој воспоставивме и механизам за соработка помеѓу новинарите и граѓанските организации.

Доброто управување како една од темелните вредности на современите јавни администрации е една од централните заложби на ЦУП. Со нашиот проект *“Следење на принципите на јавната администрација во зачувување на вредностите на добро управување”*, добро познатите СИГМА стандарди за јавна администрација се прилагодуваат на нивото на локалната власт, при што се фокусираме на формирање функционална мрежа на граѓански организации во неколку региони во Македонија која ќе треба да го врши процесот на мониторинг и евалуација на локалните самоуправи на еден стандардизиран начин.

Во текот на 2017-та година интензивно се спроведуваа активностите и на нашиот проект *“Следење на административната правда”*, кој го следи и анализира спроведувањето на законските одредби за ефикасна и професионална државна и јавна администрација. Објавивме и повеќе препораки и решенија за надминување на идентификуваните проблеми.

Во 2017-та година, заврши и нашиот проект *“Граѓанинот на прво место”*, со кој ја потенциравме неопходноста на отвореното и транспарентно работење на локалната власт. Преку истражувањето на ставовите на граѓаните, посочивме што сакаат тие да знаат од локалната власт, односно кои информации треба да бидат јавно објавени. Констатиравме хроничен недостаток на транспарентност кај

локалните власти, но и понудивме решенија како овој проблем да биде надминат, повикувајќи се на најдобрите светски примери за отчетно владеење.

Како одговор на политичката и институционална криза во Република Македонија, опишана во извештајот на Европската Унија за 2016, проектот *“Поддршка на реформата на јавната администрација”* се стреми да ги зајакне принципите на добро владеење во јавната администрација, преку четири компоненти: воведување на систем на отворени податоци; подобрување на процесите на стратешко планирање; засилување на управувањето со човечкиот капитал во администрацијата врз принципот на заслуги и обезбедувањето на инклузивност и предвидливост на легислативата (ПВР).

Во Декември започна и нашиот нов проект *“Граѓански ориентиран пристап при испорака на јавните услуги”*, чија главна цел е да го развие концептот на испорака на јавните услуги според потребите и барањата на граѓаните, а не според размислувањата на институциите кои ги испорачуваат услугите. Проектот има отворен карактер и предвидува повеќе граѓански организации да соработуваат со ресорните јавни институции за да определат мерки за подобрување на испораката на јавните услуги, со намалени трошоци и административни обврски за граѓаните, но и за идентификување на основните услуги кои примарно треба да се унапредат и обезбедуваат електронски.

Последниот месец од годината го одбележа и почетокот на нашиот нов проект *“Намалување на јазот меѓу мултинационалните компании и малите и средни претпријатија во Македонија”*, со кој сакаме да ја подобриме економската конкурентност на малите и средни претпријатија во државата и на тој начин да ја зголемиме конкурентноста на домашниот бизнис сектор.

--- Неда Малеска Сачмароска

Извршен директор

Истражувачко новинарство – чувар на демократијата и човековите права

Во 2017 успешно продолжија активностите на нашиот проект “Истражувачко новинарство – чувар на демократијата и човековите права”, кои финализираа со завршната конференција, која се одржа во декември.

Во текот на годината интензивно се спроведуваа планираните активности од различни аспекти.

Еден од најважните резултати на проектот е воспоставената Платформа за соработка на граѓанските организации и медиумите (преку програма за регантирање), која активно го промовира истражувачкото новинарство, работејќи според највисоките професионални новинарски стандарди и етика.

Платформата е поддржана од веб-порталот www.istrazifakti.mk, каде во текот на годината беа објавени сите истражувачки стории изработени од регантистите и нивните медиумски партнери но и сите останати релевантни истражувања и документи кои се дел од проектот.

Уникатноста на платформата е во тоа што граѓанските организации и медиумите меѓусебно соработуваат на истражувачки стории во интерес на унапредувањето на демократијата и заштитата на човековите права. Содржината и значењето на

платформата ги презентиравме на организирани настани во Скопје и Штип. Сториите добија особено голем одзив во јавноста поради нивните провокативни теми. За дел од најинтересните стории изработивме и видео материјали кои беа споделувани преку социјалните мрежи, што дополнително ги актуелизираше и го привлече вниманието на јавноста.

Истовремено, продолжија и обуките за студентите по новинарство кои ги спроведуваа дел од најреномираните и најискусни истражувачки новинари. Ваква обука за истражувачко новинарство организиравме за студентите на факултетот за новинарство “Гоце Делчев” во Штип, додека во Скопје го донесовме и светски познатиот истражувачки новинар, Паул Раду, кој пред присутните новинари и студенти по новинарство зборуваше за предизвиците и значењето на истражувачкото новинарство, особено во контекст на борбата против корупцијата и заштитата на човековите права.

Значаен дел од проектот се и истражувањата и анализите кои ги спроведовме. На завршната конференција на проектот го презентиравме истражувањето “Граѓаните и новинарите за професионалноста во медиумите”, кое дава значаен увид во тоа што мислат граѓаните за работата на медиумите, но и како самите новинари гледаат на условите што ги нуди медиумската сфера во поглед на истражувачкото новинарство, но и следењето на професионалните стандарди и етичките принципи во Република Македонија. Дополнително, анализата „Остварување на правото на слобода на изразување“ ги образложува правните аспекти на ова право, но еднакво важно е дека обрнува внимание и на неговите ограничувања.

Граѓанинот на прво место

Во 2017-та година заврши и нашиот успешен проект “Граѓанинот на прво место”, кој беше насочен кон потребата од донесување на воедначени принципи и стандарди за е-транспарентност и отчетност во локалната власт преку концептот на отворени податоци, односно податоци кои треба да бидат јавно објавени од страна на локалните власти во компјутерско обработлив формат.

Преку овој проект се поставија насоките за локалните самоуправи за објавување отворени податоци и зајакнато управување, преку заедничка соработка помеѓу граѓанските организации, локалните и националните институции, со цел подобрување на транспарентноста и учеството на граѓанскиот сектор.

Истовремено, се подобрија капацитетите на граѓанските организации преку обуки и менторство за разбирање и користење на презентираниите информации и за барање на имплементација на насоките за пристап до отворени податоци на локалните самоуправи.

ЦУП спроведе и истражување за потребите на граѓаните за информации од општините, како и анализа на веб транспарентноста на општините во Република Македонија. Регистрираната ниска стапка на објавување на информациите од страна на локалните власти беше само причина повеќе да влијаеме за подобрување на транспарентноста преку исполнувањето на овие стандарди. Проектот “Граѓанинот на прво место” го промовираше силно концептот на е-управувањето, кој нуди можности за многу поодговорна власт и ги надминува

бирокарските бариери во пристапот до информации и податоци. Тоа значи дека властите и институциите веќе не може да ги користат само старите методи на комуникација и имаат обврска да изнаоѓаат иновативни приоди, а податоците треба и мора да ги објавуваат на начин достапен и разбирлив за граѓаните.

Проектот “Граѓанинот на прво место” прецизираше и повеќе препораки како што се:

- усвојување на стандарди за е-транспарентност и отчетност на локалната власт што би ја зголемило довербата на граѓаните во институциите и би ја засилило ефективноста на локалните политики;
- предвидливото и редовно информирање на граѓаните со обезбедување информации и податоци од интерес на граѓаните да се обезбеди со соодветно правно регулирање.
- реорганизирање на содржините на веб локациите за да се обезбеди лесна достапност за различните типови на корисници следејќи го како цел правилото на 3 клика кое наведува дека секоја информација на веб локацијата корисникот треба да ја најде со правење на максимум три кликувања. Веб страниците треба да бидат доработени за граѓаните со попреченост, за да им се овозможи непречен пристап.
- Стандардизацијата на податочните сетови (во однос на форматот на податоци, структурата и семантиката на податоците) е важна за политиката за отворени податоци во ЕЛС, бидејќи на тој начин ќе се овозможи хармонизација на податочните сетови од различни општини. Доколку

општините објавуваат отворени податоци со иста структура, по дефиниран формат, на корисниците ќе им биде многу поедноставно да ги комбинираат и користат податоците од сите општини.

- Објавување во отворен формат на податоците кои што веќе ги создаваат ЕЛС согласно релевантната законска рамка, особено податоците кои што се важни за обезбедување на отчетност во работењето. Во зависност од можностите, корисно е да се обезбеди визуелизација на отворените податоци (пити, графикони) со цел да се обезбеди лесен и брз начин на примање на информацијата, како и нејзина споредливост.
- Приоритет да биде ставен на објавување на што повеќе информации и податочни сетови кои се од интерес за граѓаните/граѓанскиот сектор и бизнис заедницата кои би имале корист од тие податоци.

Следење на административната правда

Во текот на 2017-та година се интензивираа и спроведоа бројни активности поврзани со нашиот проект „Следење на административната правда“, чија имплементација започна претходната година.

Преку овој проект ЦУП ја следи ефикасноста и ефективноста на јавната администрација во Република Македонија. Во првиот квартал на годината продолжи трендот на прибирање на разновидни индикатори како и на анализа на утврдените состојби. Во таа насока спроведовме детална анкета на граѓаните со цел да утврдиме каков е нивниот став и перцепција за јавната администрација, како гледаат на вработувањата во јавниот сектор и колку тие посакуваат да работат во јавната администрација.

Исто така побаравме и одговор на повеќе прашања кои говорат за задоволството на граѓаните од одредени услуги.

Овој прашалник, како и останатите анализи кои ги спроведовме во претходниот период се составен дел од проектните публикации кои ги објавивме оваа година. Клучните сознанија од анализите и испитувањата ги претставивме и со помош на кратки брошури и летоци.

Публикацијата “Ставови и перцепции за јавната администрација” понуди интересни податоци за мислењата на граѓаните во однос на јавниот сектор. Над 60% од испитаниците оцениле дека досегашната практика на вработување во државната и јавна администрација е нефер и неправедна, наведувајќи ги како причина партиските вработувања.

Сепак, иако граѓаните се свесни дека оваа пракса е погрешна и создава проблеми во функционирањето на администрацијата, најголем дел од нив би прифатиле да бидат лојални гласачи на одредена партија во замена за вработување во јавната администрација.

Резултатите од истражувањето, всушност, покажуваат колку е ранлива македонската демократија кога граѓаните се подготвени да се согласат на сè само за да обезбедат егзистенција за себе и за своето семејство.

Ставот на граѓаните кон јавната администрација е само еден од аспектите кои ги истражувавме во проектот “Следење на административната правда”. Во таа смисла ја објавивме публикацијата “Колкав и каков јавен сектор имаме во Република Македонија” во која појаснуваме повеќе значајни термини, како на пример за што зборуваме кога велиме јавна администрација, каква е нејзината улога и што всушност значи опсег на јавната администрација? Со нашето истражување утврдуваме дека во периодот од 2006 до 2015 година јасно се забележува значителен пораст на вработените во јавниот сектор. Во 2015-та година во јавниот сектор има 129 600 вработени, што претставува зголемување од 24,4% во однос на 2005-та година, иако вкупниот број нови вработени секако е поголем, ако се земе предвид дека во овој период има и природен одлив на вработени кои заминале во пензија. Ова истражување содржи и други значајни податоци за тоа каде во јавниот сектор има најмногу вработени, каква е родовата и етничка структура на вработените, па се до тоа колку се заработува во јавниот сектор и колку тој ги чини даночните обврзници.

Објавивме и сеопфатен извештај за работата на второстепените комисији и управните судови во рамките на нашето истражување за управно правната заштита на граѓаните и вработените во јавната администрација. Во овој извештај ги регистрираме клучните проблеми од објективна и субјективна природа на кои во својата работа наидуваат институциите од системот на управно правната заштита.

Ги посочуваме главните недостатоци за навремено и целосно остварување на административната правда но уште поважно нудиме и решенија за надминување на пречките во овој значаен процес.

Во рамки на проектот се организираа и неколку јавни кампањи на социјалните мрежи за да се зајакне свеста кај граѓаните за проблемите во административната правда, како и да се развие критички однос кон набљудуваните состојби.

Следење на принципите на јавната администрација во зачувување на вредности на добро управување

Оваа година започнавме со уште еден проект кој е интегрален дел од нашите заложби за зацврстување на концептот на добро владеење во Република Македонија.

Станува збор за проектот “Следење на принципите на јавната администрација во зачувување на вредности на добро управување”. Овој проект е фокусиран на поддршка на граѓанските организации и на единиците на локалната самоуправа во клучниот аспект на усвојување на ткн СИГМА стандарди за добро управување на Европската Комисија.

Во таа насока, нашата цел е да ги поставиме мониторинг индикаторите за добро управување на локално ниво, кои потоа ќе бидат користени за следење на работата на локалната власт. Крајната цел секако е да се обезбедат подобри услуги кон граѓаните, поголема транспарентност и ефикасност во управувањето.

За да се обезбеди процес на мониторинг и евалуација на локалните самоуправи на стандардизиран начин неопходно е да се постави функционална мрежа на

граѓанските организации во регионите во државата, кои на тој начин ќе бидат способни да учествуваат и во дијалогот за креирање политики како и во мониторирање на истите. Затоа, во текот на 2017-та година организиравме и спроведовме серија обуки и менторски работилници за СИГМА стандардите во сите плански региони во државата.

На овие работилници, експертите ги обучуваа припадниците на граѓанскиот сектор на техниките и методите за мониторинг на работата на општините, кој почна да се спроведува.

Поддршка на процесот на реформи на јавната администрација

Отворените податоци, како една од клучните вредности за чие спроведување се залага нашата организација, се составен дел и од проектот “Поддршка на процесот на реформи на јавната администрација”, кој е финансиран од Британската амбасада во Скопје и се реализира во соработка со Министерството за информатичко општество и администрација.

Во рамките на проектот предвидена е изработка на Национална стратегија за отворени податоци, изработка на нов портал за отворени податоци, анализа на податочни сетови во 4 Министерства, како и анализа на организациски и електронски механизам за Отворена Влада.

Заради изработка на Националната стратегија, беше формирана широка работна група со претставници на државни институции, невладиниот, приватниот и академскиот сектор, а ангажирани се и локални експерти. Кон крајот на годината ја реализиравме првата средба на работната група, во форма на работилница,

заради дефинирање на визијата на стратегијата, целите, идентификуваните проблеми и мерките.

Во процесот на изработка на стратегијата за отворени податоци ЦУП го вклучи и реномираниот меѓународен експерт, г-дин Ендрју Стот, како еден од пионерите во оваа област, кој е заслужен за создавањето на првиот портал за отворени податоци во Велика Британија data.gov.uk, кој функционира од 2010-тата година и денеска важи за еден од најдобрите портали од овој вид.

Враќањето на довербата во институциите преку зајакнување на транспарентноста и отчетноста на институциите и воведување на систем за отворени податоци е само една од компонентите на овој проект.

Ќе се спроведат и мерки со кои ќе се подобрат процесите на стратешко планирање и следење на политиките на Владата, што ќе придонесе и за унапредување на ефикасноста и ефикасноста на политиките.

Наша цел е и да ги засилиме и принципите на управување со човечкиот капитал во администрацијата врз принципите на заслуги. Оваа пракса за менаџмент на човековите ресурси како стратешка вредност поврзана со работата на институциите ќе ја зголеми и ефикасноста на нивната работа. Истовремено, сакаме да го подржаме и процесот на обезбедување на инклузивност и предвидливост на легислативата, преку обуките за ПВР кои ќе помогнат за поквалитетна анализа на можните правни последици на законските измени.

Граѓански ориентиран пристап при испорака на јавните услуги

Во декември 2017 година, започна спроведувањето на нашиот нов проект “Граѓански ориентиран пристап при испорака на јавните услуги” чија главна цел е да се развие концептот на испорака на јавните услуги според потребите и барањата на граѓаните, а не според размислувањата на институциите кои ги испорачуваат услугите.

Активностите на проектот се однесуваат на јакнење на капацитетите на граѓанските организации за заштита на интересите и одговор на потребите на граѓаните, преку што придонесуваат за зацврстување на еден од главните столбови на современите демократски општества – отчетна, транспарентна, отворена, инклузивна и ефективна јавна администрација со висококвалитетни услуги за граѓаните.

Оттука, проектот има отворен карактер и предвидува повеќе граѓански организации да соработуваат со ресорните јавни институции за да определат мерки за подобрување на испораката на јавните услуги, со намалени трошоци и административни обврски за граѓаните, но и за идентификување на основните услуги кои примарно треба да се унапредат и обезбедуваат електронски, односно како е-услуги. Бидејќи реформата на јавната администрација останува една од приоритетните реформи за членство во ЕУ, овој проект се стреми да придонесе кон консултативен процес и дијалог за подобрување на јавните услуги, што е суштински дел од обидите за воспоставување на добро владеење.

Намалување на јазот меѓу мултинационалните компании и малите и средни претпријатија во Македонија

Во Декември 2017-та година, ЦУП започна со нов проект, со поинаков фокус и интерес. Новиот предизвик се однесува на подобрување на економската конкурентност на македонските мали и средни претпријатија, при што сакаме да помогнеме во воспоставувањето и подобрувањето на врските меѓу домашните мали и средни претпријатија и мултинационалните компании кои работат во Македонија, што ќе доведе и до зголемување на конкурентноста на домашниот бизнис сектор.

Проектните активности кои ќе се спроведуваат до крајот на Ноември 2019-тата година ќе бидат насочени кон:

- Идентификување на бариери во текот и размената на стоки и услуги помеѓу домашните и мултинационалните компании и утврдување нови можности во синџирот на снабдување и додадена вредност.

- Зајакнување на капацитетите на МСП-ја во дел на градење вештини за продажба, идентификување на можностите, градење мрежи и подобрување на ефикасноста во работата.
- Намалување на технолошкиот јаз помеѓу домашните и странските компании и изградба на професионални стандарди, обезбедување лиценци, зголемување на иновациите и капацитетот за истражување и развој, како и примена на нови технологии
- Воспоставување и надградување на партнерства помеѓу домашните и мултинационалните компании кои работат во нашата земја